

Naturskyddsföreningen i Göteborg

Fjällgatan 3E

413 17 Göteborg

info.goteborg@snf.se

Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Naturvårds- och fiskeenheten

403 40 Göteborg

Göteborg, 1 oktober 2003

Remissvar: Förslag till program för skydd av tätortsnära naturområden.

Sammanfattningsvis anser Naturskyddsföreningen i Göteborg att:

- Samtliga områden, inklusive utredningsområden, som föreslagits i programmet skall skyddas i form av naturreservat.
- Det totala behovet av områden som behöver skyddas i regionen är större än som anges i detta program, men programmet har en realistisk omfattning och skydd av övriga områden får ske utanför detta program.
- Den process med inventering och granskning av natur-, kultur- och friluftsvärden hos olika områden i regionen som inletts under det senaste året bör leda till ett fortsatt samordnat arbete med grönstrukturen. Detta arbete bör ske inom Göteborgsregionens kommunalförbund i samverkan med länsstyrelsen.

Behovet av skydd av värdefulla tätortsnära naturområden

Vi upplever idag ett Göteborg som blir allt mindre grönt. Även om vi i långsam takt får fler naturreservat så innebär det oftast ”bara” att de befintliga naturvärdena bevaras (fast exempel på spännande och framgångsrika utvecklingsprojekt finns), så sker det samtidigt många både större och mindre exploateringar av naturmark på andra håll i kommunen och regionen. Inom regionen har man under det senaste årtiondet

ägnat stora resurser på att utreda och utveckla infrastrukturen av betong och asfalt, medan nästan ingenting satsats på den gröna infrastrukturen. Mot den bakgrunden är det uppdrag regeringen givit länsstyrelserna i storstads länen att ta fram ett program för skydd av värdefulla naturområden mycket angeläget. Så som uppdragstexten är formulerad ger den stora förpliktelser för och förväntningar på de inblandade parterna att säkerställa att de höga naturvärden och kulturmiljövärden som finns också bevaras och att både dagens och morgondagens invånare i Göteborg med omnejd kan få sina behov av naturupplevelser, friluftsliv och avkopplande miljöer tillgodosett.

Göteborgsregionen kan erbjuda en rad spännande naturmiljöer inom en trots allt begränsad yta och mycket av detta finns att tillgå även i Göteborgs kommun. Här finns hav, skärgård, kust. Deltat av Sveriges största flod ligger i Göteborg och ytterligare intressanta vattendrag finns (meandrande åar samt sjöar). Det finns strandängar, hedar och länge brukad jordbruksmark, samt inte minst kustnära skogar, gamla ädellövskogar samt mer vildmarkslika barrträdsdominerade skogar. Förutsättningarna för att Göteborgs invånare och besökare skall kunna uppleva en rik och varierad naturmiljö är alltså utmärkta. För att också framtida generationer skall få chansen att ta del av detta krävs att vi tar vårt ansvar idag och skyddar tillräckligt många och stora områden från exploatering. Mängd och storlek är viktigt både för att många skall ha möjlighet att kunna besöka ett naturområde och för att de naturområden som finns kvar inte skall bli "överexploaterade". Dessutom är det viktigt att man skyddar de områden som har de allra högsta naturvärdena, de naturtyper som är karakteristiska för denna del av landet, samt områden som har potential att utveckla kvaliteter som idag saknas i regionen. Exempel på det senare är att det nästan helt saknas flerhundraåriga barrskogar, en brist som så småningom kan avhjälpas genom att idag skydda några större naturskogsartade barrskogar i lämplig terräng.

Ofta är det de artrika och särpräglade biotoperna som också har det högsta upplevelsevärdena. För amatören ger variationen och det oväntade en extra dimension, och för de erfarna specialisterna (ornitologer, botaniker, ...) innebär dessa områden möjligheter till , och för Universitetet och andra utbildningsinstitutioner utgör tillgången till artrika miljöer en förutsättning för både undervisning och forskning. Det är alltså viktigt att man på bästa sätt försöker kombinera natur-, rekreations- och kulturmiljövärdena vid utformningen av reservaten.

Föreningens syn på förslaget till program

Det omfattande arbetet med att ta fram ett program för skydd av tätortsnära natur i Göteborgsregionen har genomförts under knappt ett års tid. Under denna tid har många nya idéer och förslag dykt upp, nya perspektiv anlagts och nya kontakter knutits, men under den relativt korta perioden har inte allt detta hunnit utvecklas och fullföljas till sin fulla potential. Därför är det viktigt att arbetet med se på behovet av naturskydd i ett regionperspektiv för tillfälle att fortsätta. Vi anser att kommunerna borde fortsätta arbetet med planeringen av den regionala grönstrukturen inom Göteborgsregionens kommunalförbund, med länsstyrelsen som en aktiv partner. Föreningen har uppskattat att arbetet med programmet har bedrivits med en dialog med olika intressenter, där föreningar, markägare och allmänhet inbjudits att delta i informationsmöten och seminarier.

Förslaget till program innebär bildandet av 60 naturreservat (nya och utvidgningar av befintliga), varav 14 berör Göteborgs kommun. Detta är betydligt färre områden än det behov som finns, t ex enligt den "bristanalys" som gjorts under projektets gång. Bl a saknar vi flera områden i Göteborgs kommun som är i behov av skydd, t ex Sävån och Askimsviken. I andra kommuner har en än större andel av områden fallit

bort. Trots dessa brister stödjer vi ändå förslaget i sin helhet, och påpekar särskilt vikten av att även utredningsområdena inkluderas. Främsta orsaken till vårt fulla stöd är att bildandet av de nu föreslagna reservaten motsvarar en kraftig ökning av tempot i reservatsbildandet, och att det antal reservat som anges i programmet utgör en rimlig omfattning fram till år 2010. Det är dock viktigt att de värdefulla naturområden som funnits med under projektets gång, men ej kommit med i förslaget, på annat sätt skyddas eller undanhålls från exploatering och ingrepp så att naturvärdena bevaras och att de kan bli föremål för eventuell reservatsbildning längre fram.

Naturskyddsföreningen i Göteborg önskar naturligtvis särskilt kommentera urvalet av områden inom Göteborgs kommun, men framhåller även vikten av att man ser skyddet av olika områden i ett regionalt perspektiv. Ur naturvårdssynpunkt får inte kommungränser hindra anläggandet av ett landskapsperspektiv inrättandet av ett effektivt skydd. Ur rekreationssynpunkt är det viktigt att säkerställa utbudet av olika typer av rekreatiomsområden, och större sammanhängande områden.

Nedan följer dels en allmän översikt av de landskapstyper som finns i kommunen och några tankar om hur de bör skyddas, dels kommentarer till de enskilda reservatsförslagen samt några områden som vi också gärna skulle sett som en del i programförslaget.

Landskapsbild: gröna kilar, blå stråk och gula fläckar

Gröna kilar och stråk. Sammanhållna och kontinuerliga gröna stråk är som spridningskorridorer viktiga för den biologiska mångfalden. De möjliggör vandringsleder där man kan röra sig längre sträckor utan att behöva förlora naturkontakten. Dessutom minskar den inestängdhetskänsla som en storstad utan gröna förbindelser med omvärlden kan ge. Flera av dagens stråk har tyvärr avbrott (t ex vägar) med de bör ändå värnas och hållas öppna och där så är möjligt kan avbrotten överbryggas med en biodukt.

Slottskogen-Botaniska/Änggårdsbergen- Sisjöområdet-Sandsjöbacka-...

Förbinder centrala Göteborg via skogsområden som har både höga naturvärden och är mycket populära vandringsområden.

Skatås/Delsjöterrängen-Bråtaskogen-Härskogen-...-Sibiriska tajgan

Förbinder ett av Göteborgs allra populäraste friluftsområden med storskogen. Ger goda möjligheter till vandringsleder som ger mer vildmarkskaraktär än dagens sk Vildmarksled.

Förbindelse mellan Säveåns och Lärjeåns dalgångar (ex längs Bohusleden) och vidare mot Vättlefjäll och Alefjäll

Ger en förbindelse mellan två dalgångar med rik flora och fauna. En ordentligt känd (och marknadsförd) förbindelse skulle öka kunskap och lyfta fram värdena hur dessa rika och spännande miljöer. Lärjeån och dess biflöden anknyter till Vättlefjäll och skogar norr och österut.

Norra Hisingens ädellövskogar-Djupedal-Kvillebäcken/Lillhagen-Skändla-Hisingsparken-Sjumilaskogen

Binder samman flera typer av värdefulla miljöer, flera med ädellövskog, i stråk som grenar ut sig över östra och centrala delen av Hisingen.

Blå stråk. Utgör spridningskorridorer för vattenlevande organismer. Längs vattendragen får man oftast ett grönt stråk ”på köpet”. Naturmiljöer där med utblick över vatten eller möjlighet att vandra längs ett vattendrag är särskilt populära utflykts-, upplevelse- och avkopplingsområde.

Skärgården

Vattnet är det sammanbindande kittet mellan ett stort antal öar och skär med olika karaktär. Öar med de mest värdefullaste miljöerna av sitt slag måste skyddas. Oerhört viktigt och populärt område för fritidsaktiviteter och rekreation såsom segling, paddling, motorbåtsfärder, fiske, bad.

Fastlands- och hisingskusten

Göteborgarna måste försäkras om god tillgång till kustområden. Göteborg är starkt associerat med västkusten och då måste det ju finnas tillgänglig kust i Göteborg och goda möjligheter att på ett inte alltför komplicerat sätt uppleva en genuin kustmiljö.

Götaälvdeltat. Innehåller breda vattendrag, estuarier (med sina speciella betingelser) och strandängar. Nordreälvgrenen är fortfarande relativt oexploaterad och reservat enligt aktuellt förslag skulle säkerställa en rad miljöer och en helhet, kan dock så småningom kompletteras med ytterligare områden på land. Götaälvgrenens stränder är betydligt mer exploaterade och nödvändigt att bevara och utveckla de strandängar och vikar som finns i norra delen av kommunen och de fåtal ”luckor” som fortfarande finns kvar längre nedströms. Vattenkvaliteten är viktig (inte bara för att Göta älv är dricksvattenintag).

Åar. Lärjeån och Säveån har värdefulla fiskbestånd. Erbjuder vandringsstråk där man har möjlighet att följa åarnas passage genom olika natur- och kulturmiljöer. Kvillebäcken och Osbäcken är viktiga stråk tvärs över Hisingen.

Sjöar. Populära för olika slags friluftaktiviteter bad, båt- och kanotfärder, skridskoåkning, att vandra kring och rasta vid. Flera sjöar och åar med ett rikt fiskbestånd är också en förutsättning för sportfiske.

Gula fläckar. Det är viktigt att bevara brukad jordbruksmark i Göteborg. Framför allt där jordbruk länge bedrivits och än idag finns kvar på norra och västra Hisingen samt i Bergum/Gunnilse, men även i södra delen av kommunen.

Värdefullt för landskapsbild, pedagogiskt viktigt med livsmedelsproduktion i närheten av staden, kulturhistoriskt viktigt.

Oklart vad som är bästa ”skyddsform”. Uppmuntra att jordbruket bedrivs så att de ekologiska och kulturhistoriska värdena bevaras och utvecklas.

Förslag på reservatsområden i Göteborgs kommun, enligt programmet

Kortfattade kommentarer till de olika områdena

Lärjeåns dalgång

Mycket höga naturvärden, Natura 2000, riksintresse geologiskt meandrande dalgång

Populärt och lättillgängligt rekreationsområde som erbjuder både kortare och längre vandringar i en spännande varierande och avkopplande miljö.

Reservat bör bildas utgående från förslag från år 2000, men utan undantag för vägkorridorer. Nya vägar skulle förstöra landskapsbilden och fordonstrafik skulle bryta tystnaden och orördhetskänslan. Vägarna är dessutom ett intrång i naturmiljön som skulle ge en fragmentering och sämre livsmiljö för viktiga arter.

Torsviken

Rikligt fågelliv året om. Ett av de viktigaste områdena på västkusten för övervintrande och flyttande sjöfågel. Natura 2000. Viktigt rest av de närings- och födorika vikarna i Göta älvs estuarium.

Betydande potential som utflyktsområde för såväl ornitologer från när och fjärran som för naturintresserade göteborgare. Göteborgs ornitologiska förening har tagit fram förslag på hur området skulle kunna omvandlas till ett attraktivt fågelskådarområde.

Därför väsentligt att reservatet ges en sådan storlek och utformning så att det rika fågellivet kan bevaras och utvecklas och att det upplevs attraktivt att besöka.

Rya skog

Hela norra delen av skogen behöver bli reservat. Mycket höga naturvärden. Gammal ädellövskog, och därtill knutna arter (främst rik svampflora, men även insekter mm). Populärt och välkänt utflyktsmål. Skogen är så pass liten att alla ytterligare ingrepp måste undvikas.

Rya nabbe bör göras tillgänglig för allmänheten och få en ”grön” förbindelse med Rya skog, vilket vore värdefullt av såväl kulturhistoriska som rekreationsmässiga skäl.

Skatås och Härlanda tjärn

Med sin storlek, variation och centrala läge är Delsjöterrängen ett av Göteborgs mest besökta vandrings och rekreationsområden. Det vore lämpligt att Delsjöreservatet utvidgades och att även områdena kring Stora Torp, Skatås, Härlanda tjärn inkluderades. Utvidgade reservat i grannkommunerna skulle ge goda möjligheter till långvandringar.

Kallhed

Värdefull komplettering till Nordre älvs estuarium. Fina lövskogsområden på näringsrik mark.

Göta älvs dalgång

Nuvarande reservat bör utvidgas söderut till Kärra, i första hand för att skydda strandängarna längs älven. Viktigt för fågellivet och för landskapsbilden.

Öxnäs med Askesby respektive Göddered-Hakered

Specifika miljöer på Hisingen som är både kulturhistoriskt och biologiskt/botaniskt mycket intressanta att bevara. Öxnäs och Göddered-Hakered ansluter till reservatet för Nordre älvs estuarium och utgör båda en del av Hisingens kulturlandskap.

Hisingsparken

Viktigt rekreations- och strövområde främst för de närboende. Kan sägas vara Hisingens motsvarighet till Slottsskogen eller Delsjöområdet. Rekreationsvärdena huvudsakligen för skydd men har även kulturhistoriska och naturvärden. Det borde varit självklart att även inkludera Sjumilaskogen i detta reservat.

Galterö-Känsö-Vargö

Galterö är en större relativt oexploaterad skärgårdsö med värdefulla strandängar. Fantastiskt utflyktsmål för den som vill uppleva kust och skärgårdsmiljö i stillhet och utan att den känns inklämd/begränsad. Stora Känsö är en tidigare karantän och militärt område. Intressant flora och kulturhistoriskt intressant. Även Vargö har en intressant flora. Badplatser på både Galterö och Vargö.

Södra Göteborgskusten

Som nämnts under ”blå stråk” är det nödvändigt för Göteborg som kuststad att se till att invånare och besökare har goda möjligheter att uppleva kusten och havet. Idag är kusten rätt hårt exploaterad och därför bör såsom föreslås i ”bristanalysen” i stort sett all oexploaterad mark skyddas. Särskilt viktigt är det att skydda de lite större områden som ger frihetskänsla snarare än att kännas inklämda mellan bebyggelse, men även en sammanhållen kuststräcka så att det går att vandra längs havet. Under sommaren söker sig göteborgarna till havet för sol och bad och det är då nödvändigt att kunna erbjuda badplatser i tillräcklig omfattning och med varierande karaktär.

Området anges som utredningsområde, vilket är naturligt då det till skillnad från flertalet andra förslagna områden inte tidigare funnits med i reservatsdiskussioner som ett så pass stort sammanhållet reservat. Därför finns det behov av att ytterligare se över exakta omfattningen av området och vilka delar som skall ingå. Denna osäkerhet får dock inte hindra att Södra Göteborgskusten kommer med i programmet, utan ett förslag baserat på bristanalysen kan ingå i programmet och exakta avgränsningar får sedan bestämmas under arbetets gång.

Där reservatsbildning eventuellt ej sker skall ett utvidgat strandskydd om 300 m tillämpas (detta i enlighet med Miljöbalken och för att uppnå dess syften).

Välen

Strandängar med bl a rikt fågelliv vid Askimsvikens inre del. Viktigt grönområde och utflyktsområde främst för närboende. Den betande boskapen har blivit ett kännetecken för Välen. Naturområdet kring Välen och upp längs Stora ån har ständigt krympt p g a successiva exploateringar i närheten. Nu är det hög tid att freda den natur som är kvar av såväl naturvårds- som rekreationsskäl.

Amundön och Billdals skärgård

Stora Amundön är en skärgårdsö med ekskog. Populärt utflyktsmål, särskilt som badplats på sommaren. Billdals skärgård, ”småskalig” skärgård viktig för båtlivet.

Områden ej föreslagna i programmet, men som bör bli naturreservat

Förutom de områden som länsstyrelsen föreslagit, så anser Naturskyddsföreningen i Göteborg att bl a följande områden bör skyddas som naturreservat.

Säveån

Natura 2000 område för den unika laxstammens skull. Vattenkvaliteten och vandringsvägar måste därför säkerställas. Intressant för sportfiske (även andra arter än lax) och att i framtiden kunna erbjuda laxfiske nästan mitt i centrala Göteborg skulle ”stärka stadens varumärke”.

En vandring längs ån innebär en förflyttning mellan ett flertal intressanta miljöer av olika slag. Skulle skapa en värdefull helhet med reservat längre uppströms Säveån.

Askimsviken

Grund havsvik med rikt biologiskt liv och viktig för fiskreproduktionen. Kan eventuellt inkluderas i reservat för Välen.

Djupedal/Kvillebäcken

På senare år har exploateringarna på nordöstra delen av Hisingen ökat och detta är ett område som även skulle kunna bli föremål för fortsatta exploateringar. Det är därför angeläget att det avsätts skyddade naturområden för att säkerställa att de boende, som kanske ofta flyttat hit för att få ett mer naturnära boende, får tillgång till natur och strövområden. På denna del av Hisingen finns fina naturmiljöer, ädellövskogar och vattendrag, som är väl värda att skydda.

Man kan diskutera exakt vilka områden som skall inkluderas, men vårt förslag är att skapa ett sammanhållet stråk som sträcker sig från Hakered söderut mot Djupedal och inkluderar ädellövskogarna längs Djupedalsravinen och vidare ner mot Kvillebäcken. Det vore värdefullt om även Svankällan och Kärra mo, som är ornitologiskt intressanta kan inkluderas. Vidare bör ett område längs Kvillebäcken i hela dess sträckning skyddas. Flera miljöer längs Kvillen har nyligen rustats upp och blivit välbesökta fågelområden (välbesökta av både fåglar och människor). Ett reservat längs bäcken skulle binda ihop ett antal andra reservat: Nordre älv, Öxnäs, Hisingsparken, och anknyter till andra värdefulla miljöer såsom Skändla, Lillhagen och St. Jörgen.

Slottskogen

Ett av Göteborgs allra mest frekventerade grönområden som i allra högsta grad är tätortsnära. Har ädellövskog av högsta skyddsklass. Viktigt även ur ett kulturmiljöperspektiv. Ansluter väl till Botaniska trädgården och Änggårdsbergen.

Torslandakusten

Även söder om Nordre älvreservatet finns värdefulla miljöer vid Björlanda, Lilleby och Tumlehed. Fornlämningsrikt område.

Skändla

Är liksom Öxnäs en miljö som är både kulturhistoriskt och biologiskt/botaniskt intressant att bevara. Skalgrusbank med slätteräng.

Övriga närströvområden och grönområden

Det finns runtom i Göteborg många grönområden som av de närboende upplevs som mycket viktiga för en god boendemiljö och som dagligen bidrar till inspiration och avkoppling. Dessa områden är från tid till annan utsatta för småexploateringar ("naggande i kanten") och kryper successivt till irritation och besvikelse hos de närboende. Samtidigt blir det fler människor som skall dela på en mindre grönyta och färre som får chans till naturutsikt från det egna fönstret. Dessa "småområden" har ofta inte den karaktären att de anses passa som naturreservat (ej speciellt skyddsvärda biologiska värden, och inte tillräckligt stora för att kvalificera sig enbart som friluftsområden). Samtidigt, för att uppfylla de mål som regeringen beskriver i uppdraget "Tätortsnära natur" behöver man säkerställa att även dessa mindre grönområden långsiktigt bevaras.

För Naturskyddsföreningen i Göteborg

Mats Andersson

vice ordförande